

วิวัฒนาการของหลักสูตรและการสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ในประเทศไทย พุทธศักราช 2435 ถึง 2526

นางสาว บุษบา กาญจนวาริทธิย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประถมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2530

ISBN 974-567-918-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

012937

I10292391

THE EVOLUTION OF CURRICULUM AND INSTRUCTION IN ART
EDUCATION AT THE ELEMENTARY SCHOOL LEVEL IN THAILAND
FROM B.E. 2435 TO B.E. 2526

Miss Busaba Khanvareethip

คณะวิทยศาสตร์
มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Elementary Education
Graduate School
Chulalongkorn University
1987
ISBN 974-567-918-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์   วิทยานิพนธ์ของหลักสูตรและการสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ในประเทศไทย พุทธศักราช 2435 ถึง 2526

โดย   นางสาวบุษบา กาญจนวาริทธิย์

ภาควิชา   ประถมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ นิรมล สวัสดิ์คิบุตร

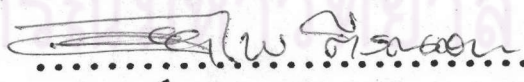
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดี บัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แชนมณี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ นิรมล สวัสดิ์คิบุตร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อำไพ ทิรณสาร)

หัวข้อวิทยานิพนธ์   วิวัฒนาการของหลักสูตรและการสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ศึกษาในประเทศไทย พุทธศักราช 2435 ถึง 2526

ชื่อนิสิต   นางสาวบุษบา กาญจนวารีทิพย์

อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์นิรมล สวัสดิ์บุศทุร

ภาควิชา   ประถมศึกษา

ปีการศึกษา   2529

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของหลักสูตรและการสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา
ของไทย ตั้งแต่ พุทธศักราช 2435 ถึง 2526

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ดังนี้ (1) ศึกษาและ
รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอนศิลปศึกษาในสมัยต่าง ๆ จากเอกสาร
หลักสูตร หนังสือ วารสาร ผลงานวิจัยและเอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้อง (2) สัมภาษณ์
ผู้ที่มีหน้าที่และความรู้เกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษา (3) นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์
และเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

ในจำนวนหลักสูตรประถมศึกษา 12 ฉบับ ตั้งแต่พ.ศ.2435 ถึง พ.ศ.2526 ปรากฏว่า
มีวิชาทางศิลปศึกษาในหลักสูตร 10 ฉบับ และแบ่งได้เป็น 2 ยุค คือยุคแรก (พ.ศ.2435 ถึง
พ.ศ.2502) ศิลปศึกษาเป็นวิชาพื้นฐานที่มุ่งปลูกฝังนิสัยในการสังเกต การเรียนการสอนจึง เน้น
ความชำนาญในด้านฝีมือและทักษะในการวาดภาพระบายสี การรักความสวยงามและความ

เป็นระเบียบเรียบร้อย และยุคที่สอง (พ.ศ.2503 ถึง 2526) หลักสูตรมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนได้แสดงออกตามความสนใจและความสามารถ โดยส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ มีกิจกรรมทางศิลปะศึกษาอื่น ๆ อีกหลายชนิดนอกเหนือจากการวาดภาพระบายสี เพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ที่กว้างขวาง

วิธีสอนศิลปะศึกษาแบ่งได้เป็น 2 ยุค ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร คือ ยุคแรกระหว่าง พ.ศ.2435 ถึง พ.ศ.2502 เป็นยุคที่ครูเป็นศูนย์กลางของการเรียน นักเรียนสร้างผลงานศิลปะที่เหมือนกับตัวอย่างที่ครูให้ และยุคที่สองระหว่าง พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ.2526 เป็นยุคที่นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน ครูเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำและจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของเด็ก

สื่อการเรียนการสอนศิลปะศึกษาเริ่มจากการใช้ของจริง หุ่นจำลอง ตัวอย่างภาพที่ครูวาดใหญ่ หรือภาพจากสมุดแบบฝึกหัดวาดภาพ ต่อมาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 และพุทธศักราช 2521 ซึ่งมีกิจกรรมทางศิลปะศึกษากว้างขวางผนวกกับความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ทำให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนศิลปะศึกษาอย่างมากมาย ตามลักษณะของกิจกรรมทางศิลปะนานาชาติในหลักสูตร

การประเมินผลวิชาศิลปะศึกษาในระยะแรก ตั้งแต่ พ.ศ.2435 ถึง พ.ศ. 2502 เป็นการประเมินผลงานที่ทำสำเร็จ โดยตัดสินด้วยมาตรฐานความพอใจของผู้ใหญ่ ต่อมาใน พ.ศ.2503 ถึง พ.ศ.2520 การประเมินผลวิชาศิลปะศึกษาให้ความสำคัญแก่พัฒนาการทางศิลปะ และลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของเด็กมากกว่าผลงานที่ทำเสร็จ ใน พ.ศ.2521 ถึง พ.ศ.2526 การประเมินผลวิชาศิลปะศึกษาเป็นไปในแนวทางที่คำนึงถึงพัฒนาการของนักเรียน โดยยึดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมและใช้วิธีการสังเกต ซักถาม ทดสอบ และตรวจผลงาน

Thesis Title   The Evolution of Curriculum and Instruction in
Art Education at the Elementary School Level in
Thailand from B.E. 2435 to B.E. 2526

Name   Miss Busaba Khanvareethip

Thesis Advisor   Associate Professor Niramol Savasditr

Department   Elementary Education

Academic Year   1986

Abstract

Purpose :

The purpose of this research was to study the evolution of curriculum and instruction of art education at the elementary school level in Thailand from B.E.2435 to B.E. 2526.

Procedures :

This historical research was conducted under the following procedures : (1) studying and collecting information concerning curriculum and instruction of art education from books, journals, theses and related official papers; (2) interviewing those responsible for and well versed in the teaching of art education; (3) analysing the collected information and writing the research report.

Findings :

Art education appeared in 10 out of 12 elementary school curricula from B.E. 2435 to B.E. 2526 and could be divided

into two periods. In the first period (B.E. 2435 to B.E. 2502) art education subject was a foundation for learning craftsmanship, thus emphasizing skills in drawing and painting, and love of beauty and orderliness. In the second period (B.E. 2503 to B.E. 2526) the curricula aimed at promoting students' expression according to their interests and abilities by encouraging them to be creative and imaginative. There were not only drawing and painting but also various other art activities to broaden the students' experiences.

The teaching of art education was divided into two periods according to the objectives of the curricula. The first period (B.E. 2435 to B.E. 2502) was the teacher-centered period. Students produced art works resembling the examples given by teachers. The second period (B.E. 2503 to B.E. 2526) was the student-centered period. The teachers only gave guidance and provided art experiences suitable for the students' development and interests.

Teaching materials in art education started from real objects, models, examples of teachers' drawings or pictures from the drawing exercise books. Later on, elementary school curricula B.E. 2503 and B.E. 2521 which contained a wide variety of art activities, coupled with the advancement of technology, had led to the use of several kinds of art teaching materials according to various art activities in the curricula.

Evaluation in art education started with the evaluation of the end product based on adult's standard and liking. From B.E. 2503 to B.E. 2520, evaluation in art education stressed the importance of the students' development in art and desirable traits more than the

end product. From B.E.2521 to B.E. 2526, the evaluation in art education was done according to the behavioral objectives, with consideration of students' development, through observation, interviewing, testing, and inspection of the end product.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์
ดร.ทัศนาศรี แฉมณี ประธานกรรมการ อาจารย์ ดร.อำไพ ศิริธสาร
กรรมการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์นิรมล สวัสดิ์บุตร อาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้กรุณาแนะนำ ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาและอุปสรรคจนสำเร็จ
เรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 12 ท่านที่กรุณาให้ข้อมูล ความคิดเห็นที่เป็น
ประโยชน์ในการวิจัย และขอขอบคุณเพื่อนนิสิตทุกคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือและเป็น
กำลังใจตลอดมา

ท้ายที่สุด ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่และน้องที่ให้กำลังใจ
ตลอดระยะเวลาของการทำวิจัยครั้งนี้

บุษบา กาญจนวารีทิพย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	1
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	4
คำจำกัดความ.....	4
วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	5
2 วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
การรวบรวมเอกสาร.....	7
การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ.....	8
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	8
การเสนอผลการวิจัย.....	8
3 ความเป็นมาของหลักสูตรศิลปศึกษา.....	10
กฎพิทักษ์การศึกษาเป็นหลักสูตรในโรงเรียนมูลสามัญ (พ.ศ. 2435).....	12
หลักสูตร พ.ศ. 2438.....	12
หลักสูตรประถมศึกษาสำหรับสอบไล่ประกาศนียบัตร ประโยค 1 ร.ศ.124 (พ.ศ.2448).....	12
หลักสูตรมูลศึกษาสำหรับชั่วเวลา 2 หรือ 3 ปี อายุตั้งแต่ ปีที่ 7 ถึง ปีที่ 9 (พ.ศ. 2452).....	13
หลักสูตรสามัญศึกษา ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454).....	14

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

4	หลักสูตรสามัญศึกษา ศก 2456.....	15
	ประมวลศึกษานภาค 2 หลักสูตร หลักสูตรสามัญศึกษา(พ.ศ.2464)	15
	ประมวลศึกษานภาค 2 หลักสูตรชั้นประถมศึกษา พ.ศ. 2480.....	15
	หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2491.....	16
	หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2498	17
	หลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503	18
	หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521.....	20
	สรุปความเป็นมาและความมุ่งหมายของหลักสูตรศิลปศึกษา พ.ศ. 2435 ถึง พ.ศ. 2521	22
	ประมวลการสอน พ.ศ. 2465	25
	ประมวลการสอน พ.ศ. 2475	26
	คู่มือครู พ.ศ. 2478	26
	ประมวลการสอนภาคเขียน พ.ศ. 2480	27
	ประมวลการสอนฉบับ พ.ศ. 2493	28
	อนุสารประกอบหลักสูตรพุทธศักราช 2503	29
	แผนการสอนคามหลักสูตรพุทธศักราช 2521	30
	สรุปความเป็นมาของประมวลการสอนระหว่าง พ.ศ. 2465 ถึง พ.ศ. 2526	31
4	วิธีสอนศิลปศึกษา	33
	วิธีสอนศิลปศึกษา พ.ศ.2435 ถึง พ.ศ. 2490	34
	วิธีสอนศิลปศึกษา พ.ศ.2491 ถึง พ.ศ. 2497	39
	วิธีสอนศิลปศึกษา พ.ศ.2498 ถึง พ.ศ. 2520	46
	วิธีสอนศิลปศึกษา พ.ศ.2521 ถึง พ.ศ. 2526	48

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5	
สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลวิชาศิลปศึกษา	55
สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา พ.ศ. 2435 ถึง พ.ศ. 2451.	55
สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา พ.ศ. 2452 ถึง พ.ศ. 2490.	55
สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา พ.ศ. 2491 ถึง พ.ศ. 2502.	57
สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2526.	57
สรุปความเป็นมาของสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา	
พ.ศ. 2435 ถึง พ.ศ. 2526	70
การวัดผลวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2435 ถึง พ.ศ. 2451	71
การวัดผลวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2452 ถึง พ.ศ. 2464	71
การวัดผลวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2465 ถึง พ.ศ. 2479	72
การวัดผลวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2480 ถึง พ.ศ. 2502	75
การวัดผลวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2520	75
การวัดผลวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2526	77
สรุปความเป็นมาของการวัดผลวิชาศิลปศึกษา พ.ศ. 2435	
ถึง พ.ศ. 2526	82
6	
สรุป อภิปรายผล และขอเสนอแนะ	83
วิธีดำเนินการวิจัย	83
ผลที่ได้จากการวิจัย	83
อภิปรายผล	86
ขอเสนอแนะ	94
เอกสารอ้างอิง.....	95
ภาคผนวก	108
ก. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์	109
ข. แบบสัมภาษณ์นักการศึกษาที่มีผลงานด้านวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรและ	
การสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา	111

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ค. แบบสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา	114
ง. หลักสูตรประถมศึกษา	117
จ. ประมวลการสอน	137
ฉ. ตัวอย่างเนื้อเรื่องและภาพประกอบการสอนศิลปศึกษาในชั้นประถมศึกษา จาก หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-2-3 พิเศษ (สำหรับนักเรียนที่สำเร็จ ชั้นประถมปีที่ 4 ซึ่งจังหวัดคัดเลือกเข้ามาเรียนเพิ่มเติมเพื่อบรรจุ เป็นครูประจำบาลต่อไป) พ.ศ. 2483	205
ประวัติผู้เขียน	219

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย